

Jura K.

burvju šķiltavas

Guntars Pupa

Levada vietā

Mans nolūks nav nedz stāstīt pasakas, nedz kaut ko misticēt vai glorificēt. Viss turpmāk teiktais balstīsies visistākajā īstenībā, būs sava veida verbāls realitātes šovs. Bet iesākums, atskaitot *Mākslas Plus* ļoti konkrēto piedāvājumu sagatavot šo rakstu, nūdien bija mazliet noslēpumains...

...Jaunās dziedātājas levas Paršas nesenaajā solokoncertā *Pie klavierēm autors* (30. oktobrī Vāgnera zālē) – blakus minot, interesantā un rosinošā – sešu latviešu skaņražu vidū figurēja Juris Kulakovs. Kas tur sevišķs, jūs izsauksities: lai figurē vesels! Ko es savukārt komentēšu, ka Kulakovs, komponists ar vokālo ciklu *Rudens dziesmas* (G. Apolinēra dzeja K. Elsberga atdzejojumā), tik tiešām, pats personiski pie klavierēm sēdēdams, oficiāli reprezentējās koncerta otrajā daļā, taču negaidītā amplitūdā un augstākā mērā efektīgi atklājās arī pirmajā. Proti, Imanta Zemzara dziesma *Rijnieka šķiltavas* (A. Austrīņa dzeja) bija jau sākusies, ritēja un attīstījās, soliste dziedāja, komponists spēlēja, kad piepeši pavērsās Vāgnerzāles skatuves sānu durvis un pa tām iznāca... Juris Kulakovs, milzīgu metāla pūšaminstrumentu rokās nesdams. Dziesmai vārdos "rijnieks vecs ar šķiltavām" kulminējot, viņš pielika instrumentu (tas izrādījās baritons) pie lūpām un... Ak vai, redzes maņa nespēj neko! Vajadzēja dzirdēt, kādas skaņas no instrumenta līkumu līkumiem tobrīd izlauzās...

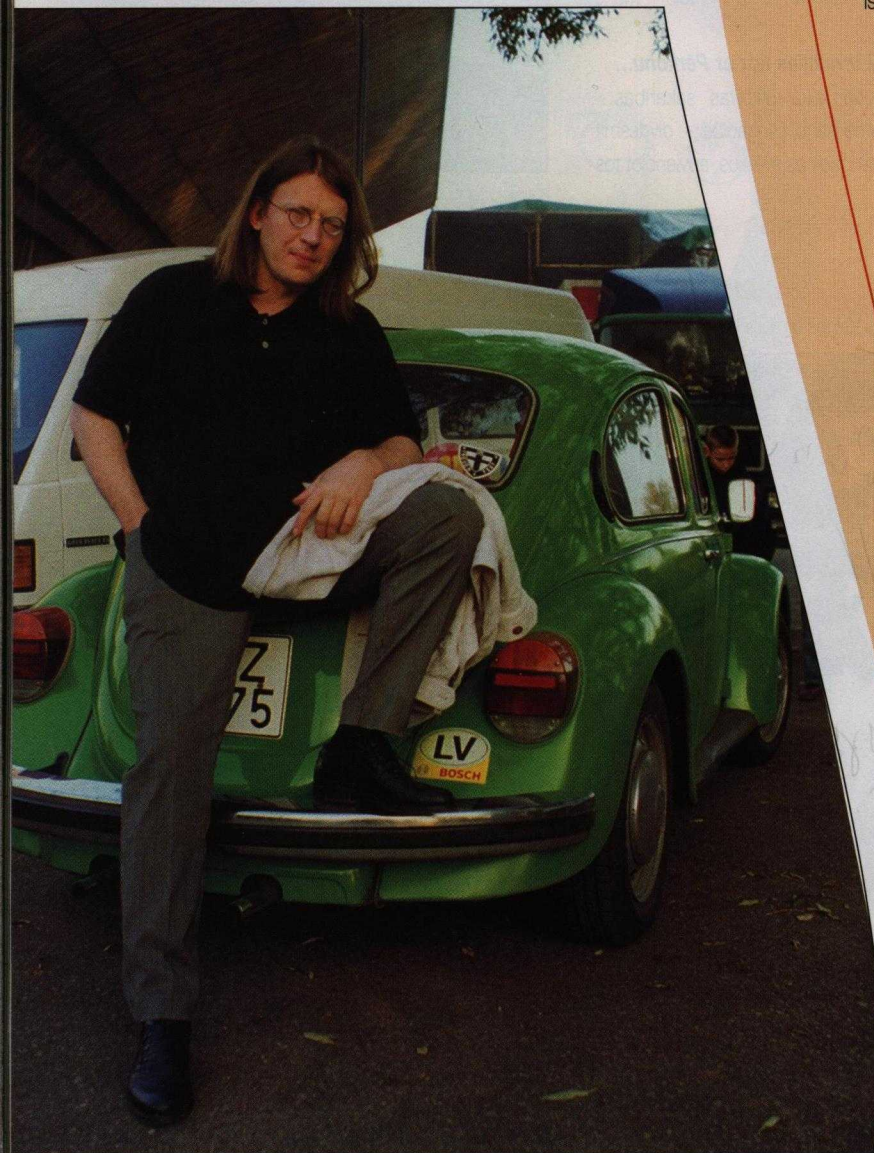
Tikai vēlāk, mājās, Austrīņa dzejoli pār-lasījis, sapratu, kas tādējādi – gan teksta, gan mūzikas autora vēlmēm atbilstoši – tika vēstīts: "*Rijnieks šķij – dzirksts izlec spoža /*

J. Deinata foto.

Ar meitu Justīni 1999. gadā.

Kuldīgā pie savas "vaboliņas".

ar kādu jaunu disku. Prieks, ka grupa savā varēšanā turas līdzsvarā. Man patīk strādāt Pērkonā. Taču brīžiem liekas, ka šajā žanrā visu jau esmu pateicis. Vienkārši sacerēt kaut kādas dziesmiņas?...

– **Es nu gan, piemēram, Veidenbauma ciklu, tāpat Klāva Elsberga un Māra Melgalva dzejas inspirētās kompozīcijas, par dziesmiņām nesauktu.**

– Laiks ir cits. Tiesa, Veidenbaums runā par lietām, kuras nepāriet. Ja tā padomā – Elsbergs un Melgalvs īstenībā arī.

– **Labi, atstāsim šo jautājumu atklātu. Teic, kā tu izjūti laika plūdumu?**

– Krīzei esmu pāri. Pirmām kārtām – valsts krīzei, radikālajām pārmaiņām sabiedrībā.

– **Vai dzīve, tavuprāt, aizvien vairāk nesāk atgādināt tirgusplaci?**

– Tirgus ir labs, jo visam nosaka īsto cenu, sliktāks tāpēc, ka gribot negribot pielāgojas masu gaumei, izdabā tai. Agrāk bija skaidra opozīcija. Tagad? Grūti saprast. Atkal jāatceras Veidenbaums: "...jo vēders – dievs visaugstākais, un katris pats sev tuvākais..."

– **Savu statusu mākslā un sabiedrībā tu taču apzinies, neatļaujies nolaisties līdz vēdera, respektīvi, Centrāltirgus līmenim!...**

– Pūlos. Kā iznāk – lai spriež citi. Pašlaik šķiet, ka tā sauktajos akadēmiskajos žānos neko dižu nepaveikšu, arī līdz šim man tajos nav bijis daudz ko piedāvāt.

– **Nu, nu... Un Apolinēra dzejoji tavā Rudens dziesmu ciklā, un opera Debešķīgā nepieciešamība, kuras fragments Kristīnes Gailītes un Jāņa Kurševa priekšnesumā pērn burtin apbūra operstudijas Figaro piecu gadu jubilejas koncertā Mūzikas akadēmijā?**

– *Debešķīgo nepieciešamību* patiešām nebūtu kauns rādīt. Bet ar to nepietiktu, pārāk īsa opera – viens vien cēliens. Nē, pagaidām palikšu tur, kur jūtos organiski. Starpžānos.

– **Tā esam pietuvojušies dramatiskajam teātrim. Tajā tev šogad divi lieli, vēra ņemami darbi, par kuriem esi nominēts *Spēlmaņu naktij* kā labākais dramatiskā teātra mūzikas autors. Pēc kādiem mākslinieciskiem mērķiem šajās izrādēs, konkrēti, *Mazajā princī* un *Čigānā sapnī*, tiecies, kādus radošus uzdevumus izvirzīji sev, režisoriem, aktieriem, dziedātājiem, mūziķiem?**

– Darbs ritēja ārkārtīgi saspringti. *Mazais princis* pirmizrādi piedzīvoja Kosmonautikas dienā, tāpat 12. aprīlī, un *Čigāns sapnī* nāca pie skatītājiem jūnija sākumā. *Princi* ir divi duči dziesmu. Visiem personāžiem, pats par sevi saprotams, arī Lidotājam un Mazajam princim, ko dziedāt. Bez tam atsevišķu situāciju un noskaņu fona mūzika, vadtēmas. Stils? *Mazā prinča* tēmu ir iedvesmojis Sati. (*Spēlē.*) Citas – franču šansons. Bet Turku astronoma dziesmu veidoju Raimonda Paula *Šerloka Holmsa* austrumniecisko motīvu garā. Ļoti atšķirīgi risinājumi, tomēr kopumā to varētu dēvēt par popmūziku. Turklāt tā ir manis paša programmēta. Savukārt *Čigānā* spēlēja grupa *Otrā elpa*, un tur dzīvā mūzika skan no sākuma līdz beigām. Izteikti latviska. Ko es daudz varu pastāstīt?... Ja nu vienīgi to, ka *Čigānā* man ļoti patika dzeja, toties grūtības sagādāja spraiģākas dramaturģijas trūkums. Labāk parunāsim par kaut ko lustīgāku!

– **Lai iet! Uz tavu klavieru pulsts atšķirtu redzu *Dziru dziesmu* no Verdi operas *Traviata*. Kam tev tā?**

– Mācos, apgūstu, vingrinos. *Dziru dziesma* ir kriminālāka par Černi etiķiem. Palūk, šitā vieta! (*Spēlē.*) Un, ja tā pavisam godīgi un atklāti, tad ar to aizpagājušogad pamatīgi izgāzos. Latviešu biedrībā pieņemšana *Rīgai 800* sakarā. Dzied Inese Galante, pieci mūsu tenori, Kārlis Zariņš un Jāni Sproģi ieskaitot. Es pie klavierēm. Man priekšā no operas klavierizvilkuma izkopētas notis, kuras es gan biju sagriezis un salīmējis, taču nepaguvu iemācīties.

– **Varbūt vajadzēja improvizēt?**

– Droši vien. Es turpretim vaiga sviedros pūlēsos visas notis kārtīgi izspēlēt un – izgāzos. Pēc koncerta Imants Resnis pienāca man klāt un prasīja: "Kas tās bija par skaņām? Tādas divainas..."

Te nu vietā paskaidrot, ka pie visa, kas Jurim Kulakovam darāms, viņš sadraudzējies arī ar mūsu tenoru trijotni – Miervaldi Jenču, Nauri Puntuli un Guntaru Ruņģi. Tas izrādījies tik dabiski: Nauris ir vecs pērkonietis, Guntara brālis Ilkars – Pērkonā

bundznieks, un kopā viņus savedusi Ilze Strenga – Miervalda māsa. Šovasar ar trim brašajiem dziedoņiem Juris viesojies ASV latviešos. Ir padomā sadarbību turpināt.

Tovakar ilgi nenoklusa mūsu saruna Jura Kulakova Čaka ielas dzīvoklī. Man bija iespēja novērtēt gan saimnieka erudīciju un pieredzi smalku vīnu baudīšanā, gan teju bērnišķīgu vieglprātību, pat bezpalīdzību sadzīviski praktiskās lietās (tādās kā sevis eksponēšana, reklamēšana, mietpilsoniskais jēdziens – kārtība mājās). Vienīgais, kas mani kremt, – nejutos pietiekami izdibinājis viņa radītās krāšņās un neatkārtotajās skaņu pasaules likumības. Līdz ar to Jura K. burvju šķiltavu noslēpums paliek neatklāts, mums visiem kopīgi minams.

Pirmais fināla mēģinājums jeb

Režisora Jura Rijnieka versija par Juri K.

Juris Rijnieks (telefonsarunā no Liepājas): Jura Kulakova devums Liepājas *Mazā prinča* tapšanā ir ļoti nozīmīgs, jo šis nu bija tas gadījums, kad daudz ko varējām izdarīt tikai un vienīgi caur mūziku. Kaut vai dialogu dziesmas – tās burtiski ielika aktieriem mutē vārdus. Kā strādājām? Centāmies jau, lai viss būtu secīgi un laikā, taču lielai daļai radošu cilvēku istais, galīgais risinājums nāk pēdējā brīdī, un Juris šajā ziņā nav izņēmums, drīzāk spilgts, tipisks, pat hrestomātisks piemērs. To biju ielāgojis mūsu agrākajos kopdarbos – *Jūlijas jaunkundzē*, *Psihiskajā uzbrukumā*, *Sapnī vasaras naktī*, kā arī citos iestudējumos, tāpēc šoreiz izmantoju vienkāršu, sen pārbaudītu viltību. Proti, nodošanas termiņus noteicu isākus, nekā patiesībā

vajadzīgs, ar laika rezervi; aktieriem dziesmas tomēr ir jāiemācās, mūzikas rītmā un noskaņā jāieļūtas. Un notika, lūk, kas! Kad Juris koncentrējās, sāka strādāt, tad pats brīnījās, cik veikli un labi iznāk. Materiāls – Ekziperi poētiskā dzīves filozofija, virišķīgi apvaldītā lirika, iespēja stilizēt franču mūziku – viņu acīm redzami aizrāva. Pašlaik domājam par mūsu nākamo kopīgo iestudējumu Liepājā – Raiņa *Zelta zirgu*. Esmu pārliecināts: Juris Kulakovs ir ne tikai lielisks dramatiskā teātra komponists, bet arī potenciāls brīnišķa operas žanra darba radītājs. Lai viņam skan!

Otrais fināla mēģinājums jeb

Režisora Harija Petrocka versija par Juri K.

Harijs Petrockis (sarunā Latvijas radio kafejnīcā): Ar Juri Kulakovu sadarbojos jau pirms četriem gadiem, kad pēc toreizējā prezidenta Gunta Ulmaņa ierosmes veidoju Latvijas 80 gadu jubilejai veltītu uzvedumu *Veļu nakts vizijas jeb Četri prezidenti*. *Čigāns sapnī* turpretim bija Māra Čaklā un mana ideja, kuras realizācijai Daugavpils teātri mūziku komponēt atkal uzticēju Jurim Kulakovam. Projekts tapa salīdzinoši garā laikposmā – sešos mēnešos, tapa savā ziņā mokoši, bet arī radoši. Uzaicinājām viesaktierus, sapulcinājām bijušās rokgrupas *Elpa* dalībniekus un nodibinājām jaunu – *Otro elpu*. Lai gan žanriski izrāde apzīmēta kā muzikāla poēma, būtībā tā ir rokopera – divas stundas mūzikas. Juris Kulakovs ir brīnišķīgs komponists, taču nav viegls cilvēks, viņam vajadzīga īpaša pieeja. Reiz viņš man atzinās: “*Es ļoti ilgi sevi krāju, mazliet pat tā kā skeptiski krāju, un tad man pēkšņi atveras, bet atveras strauji.*” Tā arī

bija. Piemēram, rīt no rīta man jābūt Daugavpili; ir apsolīts, ka būs visa 1. cēliena muzikālā partitūra, izsaukts vokālais pedagogs, mobilizēti citi nepieciešamie *ļauži*. Pusdesmitos vakarā Juris Rīgā vēl raksta 1. cēliena pēdējo ainu. Vienos naktī tā beidzot ir gatavs. Man vilciens uz Daugavpili – septiņos no rīta. Notis – vienā eksemplārā, ko Juris, protams, nevēlas atdot. Labi, ka Rīgā iespējams notis nokopēt arī nakts stundās... Tas, ka Juris pašlaik ir zirgā, ka viņš daudz un ar panākumiem strādā, mani patiesi gandarī. Esmu priecīgs, ka izrādē *Čigāns sapnī* tagad iesaistījusies arī ilggadēja viņa dziesmu izpildītāja Ieva Akuratere. Kā viņa spēj atklāt Kulakova mūzikas slēptākās noskaņas un smalkākās nianšes, prot pateikt tās priekša aktieriem, *Otrajai elpai!* Es savukārt ieeju zālē un redzu, cik cilvēki dzīvi reaģē, starpbrīžos dzirdu, ko viņi runā. Viss liecina: šī izrāde patiek ne tikai aptuveni divdesmit procentiem Daugavpils latviešu, bet arī astoņdesmit procentiem krievu, ebreju, čigānu, baltkrievu, poļu. Ar skaļiem aplausiem to uzņēma arī Ventspīli un Liepājā, Jelgavā un Rīgā, jo izrāde skan, pateicoties tiklab Māra Čaklā domām bagātajai, augstvērtīgajai dzejai, kā Jura Kulakova dziļi izjustajai, laikmetīgajai mūzikai.

Trešais fināla mēģinājums jeb

Spēlmaņu nakts versija par Juri K.

Nominācijā *Labākā muzikālā izrāde* dramatiskajā teātri Teātra balvu 2001./2002. žūrijas komisija piešķir Liepājas teātra izrādei – gandrīz operai *Mazais princis*.

Foto no J. Kulakova personīgā arhīva.

Juris Kulakovs festivālā *Liepājas dzintars* 1980. gadā.

